№ 6 ԹԷՀՐԱՆ ՇԱԲԱԹ ՓԵՏՐՎԱՐ 25

1895

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԷՀՐԱՆ ՇԱԲԱԹ ՓԵՏՐՎԱՐ 25 № 6

«ՇԱՒԻՂԻ» տարեկան գինը 10 ղրան, կէս տարուանը 6 ղրան: Առանձին համարները 5 շահի:

Օտար տէրութիւնների համար տարեկան 8 ֆր. կամ 3 րուբլի կէս տարուանը 5 ֆր. կամ 2 րուբլի:

Արտասահմանից փոքի համար պիտի գիրել հետեւեալ հասցէով. Черезъ Баку въ Энзели Россійской ИМПЕРАТОРСКОЙ Миссіи въ Тегеранѣ пер. Бекъ-Назарову.

ՇԱՒԻՂ

«ՇԱՒԻՂԻ» խմբագրութիւնը բաց է 10-ից մինչի 2 ժամը. (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն [illegible] իւրաքանչիւր բառին մի [illegible] համար 1 շահի: Արտասահմանի յայտարարութիւնները բառին 1 կոպէկ:

Նամակների, նաև Դրամական յանձնարարութեան հասցէ. Rédaction «CHAVIGH» Téhéran. (Perse)

«ՇԱՒԻՂԸ» ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ՏԱՐԵԿԱՆ 50 ՀԱՄԱՐ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վարուել չը գիտեն, խռովարար են.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Մարաղայից. Նամակներ Դավրէժից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. Յայտարարութիւններ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մեր ինտելիգենտները:

«ՎԱՐՈՒԵԼ ՉԸ ԳԻՏԵՆ, ԽՌՈՎԱՐԱՐ ԵՆ...»

I

Քիչ չէ պատահում մի հասարակութեան մէջ, լսել սրա կամ նրա մասին թէ «այս ինչ մարդը վարուել չը գիտէ, կամ այս ինչ միւսը խռովարար է»: Քիչ չէ պատահում որ մի աշխոյժով ու գործելու ախորժակով զինուած երիտասարդ, աւարտելով իր ուսումը, սիրտը ուրախութեամբ լիք՝ որ կարող է իւր հայրենիքին մի օգուտ տալ, գալիս է իր երկիրը և հէնց առաջին քայլումը ամբաստանվում է որպէս «վարուել չը գիտցող» որպէս նոյն իսկ մի «խռովարար» որ վրդովում է հասարակութեան հանգիստը, շարժումն է առաջացնում «իրենց համար վեր ընկած» և վատ կամ լաւ դրութեամբ անշարժացած գործերին:

Ինչու է այդպէս: Ճշմարիտ է որ երիտասարդները ուսման հետ սովորում են վարուել չը գիտենալ կամ ստանում են խռովարար ոգի. Ճշմարիտ է որ նոքա ըմբոստութիւն են արտայայտում իրենց ամբողջ վարմունքովը և եղած կարգերին էլ չեն հաւանում:

Այդ ճշմարիտ է: Այն երիտասարդը որ ուսել է, որ զարգացած է և որ մի քիչ ճաշակել է ճշմարիտ գիտութիւնից, այն երիտասարդը որ ուսել է լինել գործունեայ, անկեղծ, վարժուել է ի բաց մղել ամէն ստութիւն, ոտնակոխ անել ամէն կեղծութիւն, որ իր առած գիտութեան մէջ նա գտել է այն հզօր ույժը, որի շնորհիւ մարդկութիւնը պիտի ձգտի միշտ բարձրանալու, այն երիտասարդը որ ուսման շնորհիւ փշրել է ամէն տեսակ ծուրկական մտաւոր կապերը և ուսել է ազատ մտածել, ազատ խօսել, ուսել է տեսնելով կեղտը նրա դէմ զայրանալ, նկատելով գծուծութիւնը՝ նրան տրորել ոչնչացնել, նկատելով տարտիւֆների և պարազիտների նրանց դէմ կռիւ մղել.... մի խօսքով, այն մարդը որ ճշմարիտ գիտութեամբ սնուած՝ ուսել է լինել անկեղծ և ազնիւ, այդպիսին մեր հասարակութիւնների մէջ հանդիպում է ճահճային այնպիսի կեանքի, հարուածել ոչնչացնելու արժանի այնպիսի խըմբերի, գիտութիւնը աղաւաղող և կամ նրա դէմ քարեր գլորող այնպիսի անձերի, որ ստիպուած է լինել անվարուեցող, խռովարար:

Որովհետև նա նոր մտքերի, նրա համոզմունքների և եղած կարգերի ու սովորութիւնների մէջ գոյանում է մի ընդհարումն, որից առաջանում է շարժում ճահճացած կեանքի մէջ և ահա այն զեռունները, որոնք միմիայն ճահիճների շնորհիւ կարող են կեանք ունենալ, ճիչեր են բարձրացնում այդ նոր, երկաթի ձու ածողի դէմ և գռռում են.

«Ի խաչ հան զդա, զի խռովէ զմեզ....»

Այդպէս էին գոչում նաև այն հրէաները, որոնք քարշ էին տւել Պիղատոսի առջև, անվարուեցող, եղած կեղծութեան դէմ, եղած կեղտի դէմ խօսող և խռովարար՝ Յիսուսին:

«Վարուել գիտենալ» ասելով, մեր հասարակութիւնը հասկանում է «գիտենալ կեղծել, զարնողի ձեռքը լզել, թըշւառի վրայ ոտք դնել և ուժեղի առջև ողնաշարը ծռել. հասարակական անմիտ նախապաշարումների հպատակել, ոչնչի դէմ չը խօսել և եղած սովորութիւններին և այլն հլու հպատակ լինելով միմիայն իր բուսական կեանքը հոգալ. թոյլատրված է անել ամեն գծուծութիւն...» այս բոլորը անել, միայն ոչնչի դէմ չըմբոստանալ և ամենքի հետ «վարուել գիտենալ...»

Եթէ այդ հասկացողութեան հպատակէր երիտասարդութիւնը, եթէ չը լինէին ըմբոստ ոգիներ, այն ժամանակ որպիսի՜ գծուծ անգամներ, որպիսի թըշւառ սերունդներ պիտի ունենար մարդկութիւնը...

Բայց, բարեբաղտաբար, երիտասարդութիւնը «վարուել չը գիտէ», բարեբաղտաբար կան մեր մէջ դեռ «ըմբոստ» և «խռովարար» կոչուածներ. որովհետև վայ այն նոր սերունդին, որ հին-փտած սերունդից, ընկերութիւններն ազատող, կեանքը ոչնչացնող պարազիտներից և կամ պրօգրեսի հակառակորդ անձերից չի ստանայ «ըմբոստ, խռովարար և վարուել չը գիտցող» պատուաւոր տիտղոսները. վայ այդ նոր սերունդին, որովհետև առանց այդ յատկութիւնների, նա աւելի փչացած մի հասարակութիւն կը կազմի քան այն հասարակութիւնը, որից սերուել է նա:

Բայց տեսնենք թէ հայ երիտասարդութիւնը դուրս գալով դպրոցից ինչ կեանքը, այդ տեսակէտով որքան է կարողանում փայլել:

II.

Երեք կարգի երիտասարդներ է, որ ունենում է հայ հասարակութիւնը, երբ դպրոցի նստարաններից երիտասարդը ոտք է կոխում կեանքի մէջ:

Բայց նախ յիշենք բնական այն օրէնքը, որ արարածները ընդհանրապէս հանգիստ են լինում կամ կարողանում են յարմարեցնել իրենց կեանքն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏՆԵՐԸ

—

Ահա նրա այս միւս ընկերուհին, աւելի աչքոտ պայմաններում. նա ամուսնացել է և գընացել մի հարուստ մարդու (բոլոր մեծի մասին ծերուկների են գնում): Այդ հարուստ տունը նա անելիք չունի (և ինչ գիտէ, որ ինչ անի): Հաւմյակցու պէս ուտում է, խմում, քնում վերկենում, րօմաններ կարդում, օպերա և օպերետաներ գնում, ճաշակը աւելի ևս նրբանում և, ամուսնու փողերով, դրամնի ու ծաղրուն, բանականութիւն տալիս նրան—այդ նրբացած ճաշակին.... Կենդանի մարդը պարապ մնալ չի կարող, նրա միտքն ու ուղեղը մի բանով պիտի զբաղուեն, և նա, ուրիշ գործ չունենալով, զբաղեցնում է նրանց՝ կարդացած րօմանի և կամ երեկւայ օպերայի հերոսով... Միշտ մտածում է գտնել այնպիսի կրակոտ աչքեր, այնպիսի արհեստական շարժուածքներով ու ձեւերով սիրահարված,—միշտ մտածում է սիրային բաների վրայ և.... ինտելիգենտներ են դոքա:

Ահա այս պարոնը, որ թղթակցում է հայոց թերթերին և կոկորդիլոսի արցունք թափում ժողովրդի վրայ. նա երեկ վարձեց կառավարիչ գործարանի և հէնց երեկ գործից դուրս վռնտեց, կորեց ժողովրդի որդու հացը, որովհետև, ութ տարի առաջ, այդ մարդը իր համար սուտ վկայութիւն չի տուած եղել և ընդհանրապէս ստրկական ոգի չի ցոյց տւել, լակեյանալ չի սիրում... նա նրան դուրս վռնտեց, կրկնում եմ, իր դործավարութեան հէնց առաջին օրը, իրանձնական շահերին և կրքին զոհ բերելով և սիրած «ժողովրդի» որդու և գործատիրոջ շահերը....

Ահա այս պարոնը խմբինեբ—տեխնօլօգ է, և կառավարելով գործարանը՝ մեծ, շատ մեծ ռոճիկ է ստանում, բայց նա դորանով չի բաւականանում և ամ մի գործ է տալիս, կամ ամենից ապրանք է առնում, կաշառք է վերցնում...իշխելու ձգտումը նրա մէջ չափ ու սահման չունի. ծառայողի վրայ նայում է որպէս բանող գրաստի վրայ, որին կարելի է և՛ հայհոյել, և՛ անպատուել. գիշեր ու ցերեկ բանեցնել և...ծեծել, իր--գիտնականի ձեռքերով!

Ահա նրա այս միւս ընկերը, որ երեկ մի «տեղ» գտնելու համար առանց սապոնի մարդու հոգու ու սրտի մէջն էր մտնում, բայց այսօր, ինեղ գտնելով, ստանալով լաւ ռոճիկ, շատ լաւ բնակարան, աղախին, խլում է գործակատարներից խոհարարին և տանում իր խոհանոցը, թաղնելով, իրանց համար կերակուր պատրաստելու ժամանակ չունեցող գործակատարներին,—շատ դրութեան մէջ: Նա—այդ երեկւայ անգործը, և այսօր միայն պաշտօն ունեցողը (սովորած են վարձում, որովհետև գործարանում դժբաղդութիւն պատահած ժամանակ, երբ կառավարողը դիպլօմատոր է, գործարանատէրը օրէնքի առաջ քիչ պատասխանատու է), իր չնչին անձի համար գործարանատիրոջ տւած աղախինը բաւական չի համարում, խլում է գործակատարների խոհարարին և տանում ինքը բանեցնում (նոյն գործարանատիրոջ հաշւով) համարելով, որ գործակատարները չնչին մարդիկ են, որոնք կարող են մի կերպ եօլա գնալ, կամ չոր հաց ուտել ինչպէս կամենում են... ինքը ուրիշ բան է, նրան մայր չի ծնել, երկնքից կաթած է նա:

Ահա այս, անունով ռուս պարոնը, ճիշդ այն ժամանակ երբ ռուս ժողովուրդը սովի, հիւանդութիւնների և զանազան աանջանքների է մատնած, անօգնական ու անպաշտպան, ճիշտ այն ժամանակ, սա այստեղ կաշառքներիի փողով, կողոպուտով, տուն է շինում ու փողեր դիզում. խակ երբ քաղաքի խորհրդարանում, կամ մի ուրիշ տեղ իր տան շահերը պաշտպանելու ժամանակ ընդհարում է անձնում մի հայի, թուրքի կամ վրացու հետ, ռուսաց ժողովրդի, «ռուս ազգին» և ազգի անունից է խօսում [illegible] վիրաւորուած, և փոխադրային անպատկառութեամբ թշուառ ժողովրդների յարաբերութեանց խառնում... Եւ այդպիսիների թիւը ամբողջ լեգէոն է,—այդպիսիների, որոնք չեն պատկանում ոչ մի ազգութեան, որոնք կապ չունեն այնպիսիների հետ, որ քաղցած, ծարաւ, բոբիկ, ակլոր ու թշուառական են կաշառք տալ չեն կարող ու կեղտոտ կով չեն... որոնք, իրանց անձնական շահերի համար ամեն բան պատրաստ են մի կաթիլ ջրի մէջ խեղդել բոլոր ազգութիւններն ի միասին, որոնք, եթէ մի տեղից կախ լինի երկրագունդը անդունդի բերնին, այդ տեղը իրանց հարկաւոր, առանց [illegible] կտրեն տեղը, և աշխարհը անդունդը կը գլորեն... Ինտելիգենտներ են դոքա: Ձէ;

Այժմ դանք «[illegible]» [illegible] նշանակութիւնը ես չեմ հասկանում [illegible] ինչպէս շատերն են հասկանում:

Ինչու դու կարծում և ընդունում ես, որ

ու սերունդը, երբ նրանք յաջողվում են պատշաճւել (s'adapter) շրջավայրին և կամ մտնել իրենց օրգանիզմին պատշաճ միջավայրի (milieu) մէջ։

Իսկ չէ պատշաճվում, մնում է նրան կամ ոչնչանալ, կամ յղնալ փնտռելու և կամ ստեղծելու իրեն յարմար մի շրջան։

Երեք կարգի երիտասարդներ ենք ունենում մենք. առաջինը՝ որ պատշաճվում է իսկոյն, երկրորդը՝ որ խուսափում է կամ քիչ ընդդիմադրելուց յետոյ յարմարվում և երրորդը՝ որ չը կարողանալով դիմանալ եղածին, կամ ոչնչանում է և կամ ստեղծում նորը։

Առաջին կարգի երիտասարդը լինում է Թոլլ. ուսել է միմիայն՝ մի լաւ կաբինէր ունենալու համար, մի տաք տեղ Թառել-նստելու համար, մի բանկի մէջ նստելու և կամ մի գրասենեակում ընկնել փտելու—մի խօսքով մի կտոր հաց ճարելու համար։ Դրանով նա իր իդէալը գտած է համարում։ Այդպիսին, մի շրջանի մէջ մտնելու պէս, ինչ որ էլ լինէր այդ շրջանը—ցեխ կամ ճահիճ, իսկոյն յարմարվում է նրան և երջանիկ է լինում... որպէս ապուշները երջանիկ են։

Երկրորդ կարգին է պատկանում այն երիտասարդը, որ երբ ընկնում է իրեն ոչ-յարմար շրջանում, քիչ Թփրտում է, քիչ դէս ու դէն վազում, դոռում-գոռում Թակարդ ընկած որսի պէս, մի քիչ ըմբոստանում եղած կարգերի դէմ (մանաւանդ քանի դեռ գործ չէ գտել, քանի դեռ տաք տեղ չունի և ընտանիք տէր չէ եղել)... և վերջ ի վերջոյ, շատ քիչ ժամանակից յետոյ, հանգստանում է, հաշտվում միջավայրի հետ։ «Ի՞նչ է արել... ընտանիք... հոգսեր...» ասում է նա սկզբում կամենալով արդարանալ. իսկ յետոյ մինչև իսկ դառնում է Թշնամի և ծաղրող այն Թարմ հոգու ույժերին, որոնք ըմբոստանում են միջավայրի վատ դրութեան դէմ։ Նա յեշեցնում է նորվեգիական Կիելլանդ վիպասանի, Gift (Թոյն) վէպի [illegible] հերոսին, որ

ժամանակ իր վրայ եղած անգութ փորձով սովորում էր իր մտածութիւնները լիջեցնել և ընդհանրութեան նժարին հասցնել, այնքան նա աւելի յաջողութիւն էր գտնում. և վերջապէս լիովին Թմրած, ոչնչացած, իր հոգու մէջ չի մնում այն Աստուածային կրակից մի նշոյլ, որ վառում էր նրան. այնուհետև նա դառնում է մի ապիկար ժողովրդի գռեհիկ մտածութիւնների և նախապաշարումների ներկայացուցիչը և այսպէս հասնում է դառնալու տգէտ, սահմանաւոր ուղեղով և խղճալի մտքերով մի հասարակութեան՝ «մեծ մարդը»... այն ժամանակ ահա—մի յաղթահարւած դալլի պէս, որ կրում է իր վզին գերութեան օղը, հաչում է և կծում ուրախութեամբ իր նախկին, բայց ազատ մնացող ընկերներին....

Երրորդ կարգի երիտասարդները, որոնցից դժբաղդաբար շատ քիչ ունենք, կազմում են այն անձինք, որոնք եԹէ իրենց յարմար շրջան—մաքուր և բարձրութեան ձգտող—միջավայրը չեն գտնում, աշխատում են ստեղծել նրան և կամ մեռնում են առանց կարողանալու մի րոպէ իսկ երջանիկ լինել եղած կեանքովը։

Այդպիսիներին է ահա, որ կոչում են «ըմբոստ, վարւել չը գիտցող, անհաւատ, խռովարար»...

Այդպիսիներն են ահա, որ խիստ հալածանքի են ենԹարկվում, քարկոծվում են հին սերնդից, կեղտոտութեան մէջ ապրող խմբերից, անմաքուր օդով, Թըշւառ արիւնով սնւող ցեցերից։

Այդպիսիներն են, որ ճակատ են տալիս խաւարի ույժին, իրենց արիւնովը լոյս դոյացնում, իրենց դիակներով գիտութեան համար պատւանդան կառուցանում և ապա ճշմարտութեան դրօշի տակ իրենց շունչն են փչում, Թողնելով որ ապագայ սերունդը լինի իրենց գնահատողը...

Նրանց դժգոհութիւնը մի ձգտումն է դէպի առաջադիմութիւն, նրանց կըռիւը մի մարտ է խաւարի և պահպանողականութեան դէմ, ամեն տեսակ սահմանների և կապերի դէմ։

Եւ նրանց խռովարար, ըմբոստ, վարւել չը գիտցող տխրողներն աւելի մեծ, բարձր տխրողներ են քան ճշմարտութեան դէմ պատ քաշող բոլոր գնուռներն փառքերը...

«Ըմբոստ, խռովարար» կոչւեցին Քրիստոսից առաջ, ճշմարտութեան շատ ախոյաններ. Քրիստոս ղոհւեց որպէս «խռովիչ»։ Ռօժէր Բաքոնը կրօնաւորների ձեռքով, 12 տարի բանդ նստաւ որպէս անհաւատ. Ջորդանօ Բրունօի լեզուն բռնեցին պակ աւէն բերնից, կենդանւոյն այրեցին իրեն, որովհետև եղած աշխարհովը չէր բաւականանում և ձգտում էր ապացուցանելու տիեզերքի անհունութիւնը... և նա մեռաւ, որպէս անբաւական, որպէս ըմբոստ....

Ինչու հեռու գնալ. դեռ չէ չորացել այն գերեզմանի հողը, որում ամփոփւած է յաճախ «անհաւատ, խռովիչ, անվարւեցող, ըմբոստ» կոչւող՝ Գրիգոր Արծրունու աճիւնը...

Եւ սակայն այդ բոլոր «ըմբոստներն» ու «խռովիչներն» են, որոնք ժամանակի ոգու ախոյանները հանդիսանալով, օգնում են մարդկութեան միշտ առաջ, միշտ բարձրը և դէպի ճշմարտութիւնն ու կատարելութիւնը ձգտելու...

Երանի այն հասարակութեան, որի մէջ շատ կը լինին այդպիսի «անվարւեցող» «ըմբոստ» և «բողոքող» անդոհանակ երիտասարդներ, որի երիտասարդները կամբաստանւին որպէս «անհաւատներ», որպէս «խռովարարներ»...

Հ. Փ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄԱՐԱՂԱՑԻՑ

—

10 փետր. 95

Մինչև այսօր մենք նկեղեցու բեմից քարոզներ և ճառեր չէինք լսել, բայց ահա ու սիս 9-ին Վարդանանց տօնի մասին, տէր Տ... ճառ հայրը արտասանեց մի խիստ ազգասիրական ճառ։ Արժանապատիւ հօր ճառ՚ն յաջորդում է պ. Յովնան վարժապետի ճառը։ Պարոն ուսուցիչը մի քանի անմիտ, անիմաստ, անկապ ու հատուկտոր խօսքեր արտասանելուց յետոյ, բոլորիս էլ հիացմունք պատճառեց, Թե... ների ինձ ասել, որ կատակեցրեց, երբ ասաց Թէ՝ Հայրիկը և Սուրիասը (Ատրպատականի Թեմի առաջնորդը) Վարդանից ներշնչւած, 19-րորդ դարի մեր հերոսներն են !!։

Ե.-րորդ դարի անմահ նահատակների յիշատակին եւ մատուցւեց պատարագ։ Յետ աւարտման պատարագի, փառաւորապէս հոգեհանգիստ կատարւեց այլ նահատակների յիշատակը յաւերժացնելու համար։

Մի սենյակ, որ դպրոցի տեղ էր գործածւել, ամբողջապէս ծածկւել էր սևով. նոյնպէս փաթաթւել էին սև կտորներով։ Եկեղեցին լցւել էր Թաւրիզեցի վաճառականներով, բոլոր մարդկային մէջն էլ չը կար, բայց մի երկու հոգուց, նրանք էլ ծերունիներ։

Իսկ նոյն օրը, ժամը 1-ին երեկոյեան, (բուն պարոնից) մի խումբ անձնանւէր երիտասարդների, բայց ոչ անդամի, կողմից պ. Միրզա Աֆթանդիլեանցի դահլիճում տեղի ունեցաւ գրական երեկոյթ, որը երգահանական ինքնուրոյն և մի դրամա մշեցի հայ գաղթականների կեանքից և «Երեք Քաջեր» կատակերգութիւնը։ Դահլիճը բերնէ բերան լցւել էր մարդկանցով։

Գրական երեկոյթը բացւեց օրուայ նշանակութեան մասին մի երկար պատմական և առեղծուածական ճառով, որը խօսեց տեղիս բողոքականաց ուսուցիչը։

Այնուհետև մի քանի երգեր երգելուց և մի քանի ընտիր ոտանաւոր Գամառ-ՔաԹիպայից արտասանելուց յետոյ, մի ճառ կարդաց Ներ-

գիմնազիօն աւարտած օրիորդը, որը, ինչպէս վերն ասացի, միայն լեզուներ գիտէ (այն էլ մի գիտէ ինչպէս), գիտէ գրել ու կարդալ կամ, ամենաշատը, և հաշւել.—աւելի զարգացած է, քան Թէ իմ մայրը, որը գիտէր միայն իր մայրենի լեզուն (ժողովրդական), բայց իմանում էր չերամ պահելը, նրանից Թել հանելը, այդ Թելը ներկելը, և նրանից շալ ու կտոր գործելը. նա գիտէր բամբակ անեցնելը, նրանից Թել շինելը, այդ Թելից կտաւ գործելը, իսկ կտաւից իր ու ինձ համար շորեր էր կարում։ Նա ծառեր էր անկում, պատւաստում, միրգը հասցնում, քաղում ու չորացնում։ Նա գիտէր կովեր պահել, կաԹը կԹել, իւղ, պանիր, մածուն, չորաԹան շինելը։ Նա Թաշնապահութիւն գիտէր ու մեղւապահութիւն. գիտէր, Թէ երկնային այս կամ այն երևոյԹը ինչ ազդեցութիւն կունենայ իր այգու, արտի և անասունի վրայ։ Նա ինքն էր [illegible]ում մեր հացը, եփում մեր կերակուրը, [illegible]ում մեր շորերը։ Նա ծանօԹ էր իր հասարակութեան սովորութիւնների և օրէնքների հետ, որոնք ստեղծւած էին կեանքի կենդանի պահանջների համաձայն, և ամեն քայլափոխում հօրս խորհրդատուն էր—նրա ուրախութիւնների, տրտմութիւնների, գիտութեան, պատասութեան անքաժան ընկերը։ Նա և նրա ընկերուհիները «դպրոցական» հագնւել, պարել չը գիտէին, ունէին իրանց պարզ շորն ու պարը, բայց քրիստոնեան մեղւոյների նման անխոնջ բանում էին, և իրանց ընտանիքի բոլոր կարիքները արդարութեամբ լցացնելուց դատ, հոմեառ, առանց ցուցամոլութեան, առանց փարիսեցիական մունետիկի ու Թմբկահարութեան, իրանց հասարակութեան Թոյլ անդամին օգնում էին ու սփոփում։ Իմ հայրը գրքից ոչինչ չէր առնում, ամեն ինչ իր առնն էր պատրաստում բազմաարհեստ աշխատասէր չնորհիւ, հագուստի տակ ճնշված չէր և կարիք չունէր անարդար, կեղեքիչ լինելու. Նա շատ մօտ էր «մարդ» կոչման և մարդավայել կեանք էր վարէր, եԹէ ինձ ու քեզ պէս և մեզանից էլ վատԹար «ինտելիգենտներ» նրա վզին ընկած, սարսափելի պարազիտների պէս ծծում չը լինէին նրա արիւնը, խլում հացը, առնն ու կովը...։ Իմ մայրը իր ընկերուհիների հետ (ժողովրդի կինը) չէր վաճառւի և ամենաանկեղ հանդամանքում անգամ, երբ նրանց աշխատանքը դազմաքար խլում էին զանազան դուլուսներ. չէր վաճառւել, որովհետև բազմակողմանի էր նրանց գիտութիւնը և աշխատանքը արդիւնաւէտ։ Չէր վաճառւի և շիմնազիստուհի, եԹէ մօրս չափ գիտենար. չէր վաճառւի, որովհետև մարդու բնութեան հակառակ է ժամանակ անժամանակ, ծանօԹին ու անծանօԹին սիրել և բաւականութիւն զգալ. որովհետև, ամեն մի պահանջ ու բաւականութիւն իր չափն ունի, իր սահմանը, որից անցնելը մարդուն անտանելի տանջանք է պատճառում...։

Ասա տեսնեմ, եԹէ ինտելիգենտ անելով դու զարգացած ես համարում, ինչու իմ բազմարհեստ ծնողներին անզարգացած ես համարում. մեծամտութեամբ «ամբոխ» (чернь толпа,) անւանում. իսկ միայն մի, այն էլ պահանջ չունեցող արհեստ իմացողին «զարգացած» ու «ինտելիգենտ»։ Եւ վերջապէս ով է քեզ ասել զարգացողութիւնը մի բոպէում չափելու գիտութիւնը որ մէկին այսպէս միւսին այնպէս ես կոչում։

Քո բժիշկը, փաստաբանը, ինժեները բոլորն էլ շատ միակողմանի զարգացողութիւն ունեն և կարող է պատահել, որ հիւանդ չեղած ժամանակ սովամահ կը դառնայ բժիշկը, դատաստանական գործեր չեղած տեղը փաստաբանը, կապիտալ չեղած ժամանակ՝ ինժեները։ Մեր գիտութիւնը միակողմանի, հասարակական կեանքը այնպիսի սխալ հիմունքի վերայ է դրած, որ իւրաքանչիւրս մեր կաշւի մասին ենք մտածում միայն, աշխատանքի փոխանակութիւնը ուղղակի խայտառակ և ահա, պրոֆեսօր մարդիկ հաց չգտնելով, Թունաւորւում են իրանց և իրանց ընտանիքին և ինքնասպանութեամբ վերջ տալիս կեանքին—մի երևոյԹ որը դեղի ունենալ չէր կարող իմ ծնողների շրջանում, որոնք կապ ունենալով իրանց շըրջապատողների հետ, միշտ գիտէին Թէ որտեղ է հարկաւոր իրանց օգնութիւնը։

Եւ վերջապէս ինչու դու չես ընդունում, որ արհեստաւորի, վաճառականի և նոյն իսկ մշակի մէջ էլ զարգացած մարդիկ կարող են լինել և կան. և նրանց հետ միասին ժողովւած տեղն անգամ նրանց «արհեստաւոր վաճառական մշակ» անունն ես տալիս, իսկ դու հեռագրի տակին ստորագրում ինտելիգենտ Սարգսեանց, Արելեան, ՔալանԹարեան կամ Զաքարեան. դու, որ ամբողջ էութեամբդ վնասակար ես հասարակութեան. ոչ մի օգտակէտ գործ չգիտես, ընդունակ չես անելու. երբ եղբօրդ սպանում են անգամ, դու նորան օգնութեան գալու տեղ, առնում ես գլուխդ ու փախչում, որ վաղը քեզ վկայ չկանչեն դատաստանատուն, քո փորրիկ եսը անհանգիստ չանեն... Ո՛չ, դու ոչ ինտելիգենտ ես և ոչ էլ զարգացած...

(Կը շարունակուի)

կայ վիճակի մասին՝ պ. Մ. Տէր-Յակովբեանը: Ողբերգութիւնը ներկայացնում էր մի խիստ [illegible] տեսարան. բեմի մի կողմում փռուած էին մի քանի դիակներ, միւս կողմում հաւաքուել էին աւերուած գիւղերի քարէ կոյտեր... Իսկ գործող անձինք—ծեր Մանուկը, այրի Սաւան և ուրիշները—իրենց մորմոքիչ խօսքերով չափազանց զգացրին հանդիսականներին. շատերը արտասւում էին: Դերասանները բոլորն էլ, իրենց դերերում յաջող դուրս եկան:

Ներկայ եղող հասարակութիւնը գոհ սրտով և ուրախ տպաւորութեան տակ թողեց դահլիճը ու ժամը 5-ից (ըստ պարս.) քիչ անց՝ ցրուեց: Այդ ներկայացումների գլխաւոր աջակցութեան համար, որ տոմսակները շատ լաւ էին ծախսել, խորին շնորհակալութեան արժանի են հոգաբարձուներից պ.պ. Մ. Աֆթանդիլեանց և Մ. Խալաֆեանց. իսկ պ. Մ. Աֆթանդիլեանցը արժանի է կրկնակի շնորհակալութեան, որ բարեհաճեց շնորհել իր դահլիճը, և բացի դրանից, չը նայած որ նա ընտացել էր առաջին կարգի տոմսակ, ոտքի վրայ կանգնած, եկողներին էր ընդունում:

Այստեղ ցաւ ի սիրտ պէտք է յայտնել, որ հոգաբարձութեան անդամ ուսուցիչ Պետրոս Եղայեանը փոխանակ օգնելու, ձեռնտու միջոցներ տալու երիտասարդ սիրող խմբին, կասակի է վերցնում նրանց և խոչնդոտներ է հանդիսացնում: Այս առիթով մենք ուզում ենք զգուշացնել պ. հոգաբարձուին, որ կացող անգամ չը համարձակուի այսպիսի անվայելչութիւն անելու:

Ծախքը դուրս գալուց յետոյ, զուտ արդիւնք մնացել է 35 թուման, որը դեռ յայտնի չէ թէ ինչ նպատակի պիտի ծառայեցնեն:

Օ—ր.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԴԱՎՐԷԺԻՑ

—

6 փետր 95

Վերջապէս տեղոյս թատերասիրաց խումբը սկսեց իր գործունէութիւնը և որոշեց իրար յետևից մի քանի ներկայացումներ տալ:

Խումբը վճռեց իր առաջին ներկայացման ամբողջ արդիւնքը յատկացնել Սասունի տառապելոց: Այս առթիւ պատրաստութիւններ տեսնուեցաւ և յունվար ամսի 14-ին, ներկայացրին Ռուզան:

Խաղացողներից առաւելապէս աչքի էին ընկնում նախ Բ. Աղայեանը և ապա Գ. Պապեանը, որոնք իրենց ծիծաղաշարժութեամբ մեծ զուարճութիւն պատճառեցին ժողովրդին. արժանացան բուռն ծափահարութեանց:

Աթոռները համարեա բոլորը բռնուած էին, թէև արժէքները թանգ էր նշանակուած: Անտրակտներին նուագում էր զինուորական երաժշտական խումբը. իսկ ճոխ բուֆէտը կառավարում էին Ընթերցասիրաց ընկերութեան անդամները: Զուտ արդիւնք սպասվում է մօտ 110 թուման: Երկրորդ ներկայացումը, որ յատկապէս պարսիկների համար էր, տեղի ունեցաւ փետրվար 5-ին, յօգուտ երկու թաղերի երկսեռ դպրոցաց, ընդ հովանաւորութեամբ տեղոյս ռուսաց հիւպատոսի տիկնոջ, տիկին Պետրովի: Ներկայացրին թուրքերէն լեզուով «Ակամայ բժիշկ», «Վենետիկի վաճառական» և վերոյիշեալ Կըռթ-Կըռթը: Ներկայացումը բաւական յաջող անցաւ: Պարսիկ մեծամեծներից ներկայ էին, Թագաժառանգի որդի Էհթիզամ-Սալթանէն, որի համար յատկապէս պատրաստել էին մի շքեղ սենեակ արարուածամիջոցներին նստելու համար: Թագաժառանգի քեռի Զահղաղէն, նոր քարկուզար Մավին դովլէն և ուրիշ շատ պարսիկ մեծամեծներ: Կային և սակաւաթիւ հայեր: Ի հարկէ անտրակտներին նուագում էր զինուորական երաժշտական խումբը: Բաւական զգալի արդիւնք է սպասվում:

Հաստատ աղբիւրներից լսում ենք, որ մօտ օրերս մի ներկայացում ևս պիտի տան յօգուտ Հայուհեաց ընկերութեան:

Ա. Զահրադ.

---

2 յունվար 95

Անցեալ օրերումս Թիֆլիսից այստեղ վերադարձաւ Սուլդուզցի, Նաղադէ գիւղացի պ. Ստեփան Թարվէրդեանը, որը յայտնեց թէ պարոնայք որդիք Բ. Արզումանեանցները վճռել են Սուլդուզում մի ուսումնարան շինել տալ իրենց ծախսով: Մի քանի ամիս սրանից առաջ, վերոյիշեալ պ. Ստեփանը իբրև իրենց կողմից պատգամաւոր, ուղևորվում է դէպի Կովկաս փող հանգանակելու իրենց ուսումնարանի շէնքի կառուցման համար: Հասնելով Թիֆլիս, նա դիմում է Սալմաստցի հայ վաճառականներին այդ գործումը նրանց աջակցութիւնը խնդրելով: Պարոնայք Արզումանեանները (որոնք համարեա Սալմաստի առաջնակարգ վաճառականներն են հաշվում) վաղուց ի վեր կամենալով մի որ և իցէ տեղում մի ուսումնարան շինել տալ իրենց ծախքով, պ. Ստեփանին կանչում են և տեղեկանալով այն տեղի (Սուլդուզի) հայերը դրութիւնը, թէ ինչպէս հայերը (Սուլդուզի) համարեա բոլորովին մոռացել են իրանց մայրենի լեզուն և խօսում են պարսկերէն, և թէ ինչպէս բողոքական քարոզիչները մեծ սրանք են ունենում, վճռում են Սուլդուզի Նաղադէ գիւղում իրենց ծախքով մի ուսումնարան շինել տալ: Ուսումնարանի շէնքի կառուցման համար յատկացնում են 150 թուման և մի ուսուցչի վարձի 50 թուման: Իսկ դասական պիտոյքների մի մասը Թիֆլիսում առնելով պ. Ստեփանի հետ ուղարկում են, մնացած մասն էլ կարգադրում են իրենց Դավրէժի տան կառավարչին, որը մնացորդը հոգում է և մի ուսուցիչ վարձելով ուղարկում է Սուլդուզ, որ առայժմ մի սենեակ ճարեն ուսումնարանի ծառայեցնելու, իսկ գարունքին արդէն կը սկսուի ուսումնարանի շէնքը:

Յայտարարելով այդ ուրախալի լուրը ձեր խմբագրութեան միջոցաւ, յուսով ենք որ ոչ մի ազգասէր հայ նոյնպէս չի զլանալ այդպիսի դէպքում իր օգնութիւնը հասցնելու:

**

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ուրմիայից մեզ գրում են հետևեալը: «Ուրմիայի հայերը սկսել են հաւատափոխութեան դիմել, որովհետև Ատրպատականի առաջնորդի ուղարկած նոր գործակալը ծանր տուրքեր է նշանակել զանազան ծիսակատարութիւնների համար: Մի թաղման աջահամբոյրն է 7—10 թուման. երբ ամուսնութիւն է լինում, գործակալը պատճառ է բռնում որ չհաս են և փող առնելուց յետոյ հասցնում է. և այլն և այլն»: Զարմանում ենք թէ ինչ են կամենում թշւառ ժողովրդից այդ պարագլուխները: Ինչու հոգևոր բարձր իշխանութիւնը լրջօրէն ուշադրութիւն չէ դարձնում իրեն ենթարկուած այդ գայլերի արածների վրայ:

—

Ինչպէս երևում է, ամէն տեղ կատարվել է Վարդանանց տօնը և եղել են հանդէսներ: Թէհրանը միայն ոչինչ չ'ունեցաւ. տօնի օրը եկեղեցում միայն 3 տղամարդիկ կային և 4 հատ էլ պառաւ կանայք:

—

Դավրէժից մեզ գրում են. «Բերդաթաղի, Լիլաւայի և բողոքականաց դըպրոցներում, մասնակցութեամբ ուսուցիչների և աշակերտների, հանդիսաւոր կերպով տօնեցին Վարդանանց զօրավարաց տօնը խուռն բազմութեան ներկայութեամբ»: Կարդացուել են ճառեր: Ուրախալին նա է, որ բողոքական հայերը, ինչպէս ասում է թղթակիցը, «մասնակցում են ազգային տօներին, կատարում են իրանց ազգային պարտականութիւնը»: Այդպէս էլ պէտք էր. ինչ փոյթ թէ այս ինչ կամ այն ինչ աղանդին են պատկանում. ուրիշ է կրօն, ուրիշ է որոշ շահերով կապուած մի ազգութիւն:

—

Նոյն տեղից, նոյն թղթակիցը հաղորդում է որ, Հայուհեաց ընկերութիւնը մի ներկայացում տուաւ. մուտքը շատ քիչ էր. տոմսակներից շատերը ետ ուղարկուեցան, առարկելով թէ «բարեկենդանի օրերը չենք կարող գինուշիշերից բաժանուել»: Մեր թղթակցին այս առիթով խնդրում ենք գրել մեզ տեղեկութիւններ Դավրէժում եղած զանազան ընկերութիւնների մասին, մանաւանդ մեզ հաղորդել Հայուհեաց ընկերութեան վերաբերութեամբ մանրամասնութիւններ. հետաքրքիր է թէ պարսկահայ կինը ինչպէս է գործում և ինչ է արածը:

—

Մեզ գրում են Դավրէժից հետևեալ լուրը: «Թումանեանք, Լիլաւայի եկեղեցու բակի մէջ, մի օրիորդաց դպրոց են կառուցանում, որի վրայ մօտաւորապէս կը ծախսեն 5000 թ. գովելի է պարոնների ձեռնարկը: Նրանք այժմ իսկ դըպրոցի վրայ ծախսում են 1200 թ.»:

—

«Մշակի» մէջ կարդում ենք հետևեալը. «Աղէքսանդրապօլից մեզ գրում են որ գաղթականների թիւը այնտեղ բաւական մեծ է: Նրանք ժամանակաւորապէս ապրում են Ս. Աստուածածին եկեղեցու գաւթում, մութ և խոնաւ սենեակների մէջ, ուր նրանց վրա նայողը կը զարմանայ թէ ինչպէս կարող են նրանք այդ պայմանների մէջ ապրել և այն էլ այս սարսափելի ցրտերին, առանց վառելիքի, առանց օրինաւոր ուտելիքի»:

—

Ղազվինից գրում են որ այնտեղ երկու անգամ ժողով է կազմուած, դպրոցի բացելու համար և հաւանական է որ հետևանքը բարեբեր կը լինի:

—

Ուրմիայից մեզ գրում են. «Վարդանանց տօնը այստեղ էլ կատարուեց. փոխանորդ քահանայի անկապ ու անմիտ ճառից յետոյ, կարդացին Ե. Տէր Սարգսեանը և Յ. Խուդուզեանը: Հանդէսը կատարուեց եկեղեցում մէջ. երգեցին օրիորդներ էլ մի քանի ախորժելի կտորներ:»

—

Նոյն տեղից գրում են, որ մի պարոն, յ'անուն «գաղափարի», փոստից լրագիրները առնում է, սեփականացնում և բաժանորդներին չէ տալիս, բացի եթէ «Արմենիա» լինի: «Մշակի» և «Շաւիղի» գրեթէ շատ համարներ չեն ստացել: Յ'օգուտ Մարսելիայի այդ աֆերիստ թերթի, մարդիկ պրօպագանդա են անում դեռ, իսկ փոստից թռցնում են «Շաւիղի» համարները, որովհետև սա առաջինի դէմ է գրում: Այդ լուրը հաստատող՝ մեզ եկել են մի քանի նամակներ: Զարմանալի է թէ ինչու չի բողոքվում պէտք եղած տեղում, [illegible] տային այդ հարստահարութեան դէմ:

—

Մարաղայից մի ուրիշ թղթակից ևս նկարագրելով Վարդանանց տօնի օրը եղած հանդէսը, ի միջի այլոց ասում է որ ժողովուրդը գոհ և ուրախ հեռացաւ հանդիսավայրից, նաև ներկայացման տեղից: Յետոյ փափագ է յայտնում որ «արդիւնքի և ծախքի մասին լաւ կ'անէր խումբը, եթէ լրագրութեան [illegible] միջոցով [illegible] ութիւն ընդհանրութեան»: Նոյն թղթակիցը նոյնպէս յայտնում է որ ուսուցիչը մի անկապ ու անմիտ ճառով, եկեղեցում գտնուողների ականջները քերթեց:

—

Դավրէժից գրում են որ այնտեղ տեղի է ունեցել մի երրորդ ներկայացումն ևս յ'օգուտ երկու դպրոցներին և ունեցել է 500 թուման զուտ արդիւնք: Արդ, ամեն տեղ գրեթէ, ներկայացումներ են տալիս, իսկ Սպահանը և Թէհրանն են, որ լուռ են: Սպահանում միութիւն բոյսը երբէք չէ բսնում, իսկ Թէհրանում, եթէ կը յիշեն մեր ընթերցողները, ջանքեր եղան թատրոնական խումբ հաստատելու, սակայն մի քանի կեղտոտ անձեր դաւեր սարքեցին և արգելք եղան: Երևի Թէհրանը դեռ երկար ժամանակ դատապարտուած կը մնայ միայն երաժշտասիրաց ընկերութեան քնարների հնչիւնները վայելելու:

—

Հայոց վեհ. Կաթուղիկոսը Թիֆլիզից Բաթում է գնացել, ուր կը մնայ մի շաբաթ և յետոյ կերթայ Նոր-Նախիջևան:

—

Թէհրանից բաւական սուտ լուրեր են հաղորդում «Մշակին»: 1) Որ իբր թէ մի խումբ հայեր հաւաքուել են և մտադիր են ներկայացումներ տալ. այդ սուտ է, որովհետև հաւաքւողները երկու օր յետոյ էլ ժողովի չ'եկան և գործը խափանուեց բոլորովին: 2) որ Թագաժառանգ իշխանի հետ Ն. Կ. Մեծութիւն Շահի որդի Զելլի-Սուլթանն էլ է եկել Թէհրան: Այդ լուրը սուտ է. Ն. Մ. իշխան Զելլի-Սուլթանը Սպահան է և տեղիցն անգամ չէ շարժուել:

—

Կ. Պոլսի Հայոց պատրիարքը մի շրջաբերականով ծանուցել է բոլոր առաջնորդներին որ այլ ևս իրաւունք չ'ունենան կառավարութեան հետ յարաբերութիւն հաստատել և ազգի կողմից խօսել, բացի տեղական ընթացիկ գործերի վերաբերմամբ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Կ. Պոլսից յունվար 24-ից հեռագրում են որ այնտեղ յայտնուել է խօլերա. հինգ օրվայ կարանտին է սահմանուած Կ. Պոլսից ուրիշ նաւահանգիստները գնացող նաւերի համար:

—Բագու և Բաթում տեղի են ունեցել մեծ հրդեհներ. Բագվում այրուել է ամբողջապէս Քալանթարեանի չքեղ պասաժը, իսկ Բաթումում մի ամբողջ բնակութիւն, որից և տասնեակ ընտանիքներ թշուառ դրութեան մէջ են ընկել, կրակին զոհ տալով իրենց ունեցած չունեցածը:

—Ժընէվի համալսարանի աշխարհահռչակ գիտնական պրօֆ. Կարլ Ֆոխտը առաջարկել է Ռումանական կառավարութեան տալ իր գրադարանը փոխարէնը տարեկան 12000 ֆրանկ ստանալով մինչև իր մահը, իսկ իր մահից յետոյ ցմահ տարեկան 4000 ֆրանկ տալ իր կնոջը: Ռումանական կառավարութիւնը ընդունել է գիտնականի առաջարկը:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Լօնդօն. 25 փետր. Ն. Տ. Ֆրանսական կառավարութիւնը գնեց մի քանի անգլիական շոգենաւեր' զինուոր տեղափոխելու համար Մադագասկար: Ինֆլուէնցիան տարածուել է սաստիկ Անգլիայում, բոլոր դասակարգերի մէջ: Վարակիչ բնաւորութիւն ունենալու պատճառաւ Կրիտերիօն թատրոնը փակուեց:

Դահիրէ. 25 փետր. Խդիվը այսօր ընդունելով Լորդ Կրօմըրին, վստահեցրեց նրան որ ոչ մի փոփոխութիւն չի լինիլ ներկայ մինիստրութեան մէջ:

Լօնդօն 25 փետր. «Times» հրատարակում է մի հեռագիր Կոպալից, հաստատելով որ Ճապոնիան կազմակերպում է մի նոր էկսպէդիցիա յարձակում գործելու համար Ֆորմօզա կղզու վրայ:

Լօնդօն 26 փետր. Ճապոնացիք Վէյ-հայ վէյում մեծ ջանքով ոչնչացնում են չինական ամրութիւնները:

Պետերբուրգ. 26 փետր. Կայսրը պ. դը Ստաալին յանձնեց արտաքին գործոց նախարարի արձակ մնացած պաշտօնը. պ. դը Ստաալը Լօնդօնի Ռուսական դեսպանն էր:

Լօնդօն. 27 փետր. Երեկ կոմոնսրնէրի պալատում տեղի ունեցաւ վիճաբանութիւն բիմետալիզմի և դրամական միջազգային կոնգրեսի վերաբերութեամբ: Ելևմտական նախարար Հարքուրթը մօնօմետալիզմի ջերմ պաշտպան լինելով կասկած յայտնեց որ կոնֆերանս հրաւիրելը օգտակար արդիւնք ունենար: Նա գտնում է որ ուրիշ պետութիւնների շահերը Անգլիային չեն կարող օգտակար լինել. իսկ ինքը, որպէս ելևմտական նախարար, չէր կամենալ որ Անգլիական վարկը ենթարկուէր ուրիշ պետութիւնների գթութեան և կամ մի որևիցէ միջազգային կոնգրեսի կոնտրոլի: Անգլիան կապուած չէ բիմետալիզմի իսկ ինչ վերաբերում է բիմետալիզմի յ'օգուտ' եղած առաջարկութիւններին դրանք կարող էին փակել տալ Հնդկական փողերանոցները և մահացու հարուած հասցնել արծաթով հաւաքուած հարկերին»: Մի քանի վիճաբանութիւններից յետոյ, Էվէրէտի յօգուտ բիմետալիզմի կոնֆերանս կազմելու առաջարկը, միաձայնութեամբ ընդունեց:

Լօնդօն 29 փետր. Այստեղ ստացուած լուրերի համեմատ' ճապօնացիք դատարկում են արդէն Վէյ-հայ-վէյը:

Լօնդօն 3 մարտ. Եգիպտոսի նախկին Խեդիվ Իսմայիլ փաշան, որ Կ. Պօլսումն էր գտնվում և որ ծանր կերպով հիւանդ էր, երեկ մեռաւ: Պետերբուրգից հեռագիրները հաղորդում են որ ցարը տառապում է ինֆլուէնցիայով և կոկորդի ցաւով:

Պետերբուրգ. 3 մարտ. Լուր է հասնում որ մի շփոթութիւն է եղել ուսանողների մէջ այստեղ այնպէս որ կառավարութիւնըստիպուել է կոզակների ջոկատներ ուղարկել խռովարարներին ցրւելու համար. եղել են ծանր վիրաւորուածներ: Այդ խռովութիւնը կէս պօլիտիկական բնաւորութիւն ունէր:

Լօնդօն. 4 մարտ. Չինական խաղաղութեան դեսպանները օգտակար հետևանքների են հասնում: Դեսպանները նախ պիտի հանդիպեն Ճապոնական ներկայացուցիչներին Սիմօսաքիում և կը քննեն չինական դեսպանութեան առաջարկները. եթէ համաձայնութիւն կայանայ, դեսպանները կը հաւաքուեն Հերոշիմայում, ուր և տեղի կունենան բանակցութիւնները:

Հերոշիմա. 4 մարտ. Ճապոնական զօրքը Մանջուրիայում առաջ է խաղում և չինական զօրքին մղում է դէպի հիւսիս:

Նիւեօրք. 4 մարտ. Վճռած է մասնակցել որևէ դրամական կոնգրեսի, եթէ տեղի ունենայ: Ս. Ֆ. Կրիսպն ընտրուել է Միացեալ Նահանգների դելեգատներից մէկը լինելու այդպիսի կոնգրեսում:

Հերոշիմա. 5 մարտ. Չինական այն պատերազմական նաւերը, որոնք գերի են ընկել Վէյ-հայ-վէյում, ոչնչացնելուց հասել են Եօկոհամա: Ճապոնացիք թողել են Վէյ-հայ վէյը յետոյ նրա բոլոր ամրութիւնները:

Լօնդօն. 5 մարտ. Լուր է հասնում որ Սըր Հէնրի Ռօլինսընը մեռել է ինֆլուէնցիայից:

Լօնդօն. 6 մարտ. Ինֆլուէնցիան մեծ կոտորածներ է անում. Լօնտօնի շրջակայքում միայն մեռեալների թիւը 1400-ով աւելի է անցեալ տարւանի միջին թւիցը: Այստեղ հասած լուրերը հաստատում են որ ճապօնական 3-րդ զօրաբաժինը, առանց դիմադրութեան գրաւել է Անչօնգ-չինգը:

Փարիզ. 6 մարտ. Մադագասկարից լուր է գալիս որ Ֆրանսական զրահաւորները յանկարծակի յարձակումով գրաւել են Նոսիվէյ կղզին և 45 գերի ենբռնել:

Կ. Պոլիս 6 մարտ. Իսմայիլ փաշայի դիակը տաճկական զրահաւորով փոխադրուեց Աղէքսանդրիա:

Լօնդօն. 7 մարտ. Նիւ-Չանգը գրաւել է ճապոնացիներից, փողոցային մի յուսահատ կռւից յետոյ. կռիւը տևել է 13 ժամ: 1900 չինացիք են սպանել 500 գերի բռնել. իսկ ճապոնացիք ունեցել են 200 սպանուած: Չինական զօրքի մնացեալ մասը փախաւ Չինգօ:

„ՇԱՒԻՂԻ" ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Ղամարլու (Կովկաս). Մ Բաբախանեան Ձեր յօդուածը, ցաւ 'ի սիրտ, տպագրել չենք կարող:

Նախիջ. Ք. Մելիք Մարութեան. Ասում էք որ թերթերը անկանոն էք ստանում. դրանում ո՛չ թէ մենք ենք մեղաւոր, այլ փոստը: Մենք էլ յաճախ «Մշակի» համարներից օրինակ №№5 6-ը ստացանք առաջ, իսկ շատ յետոյ №№ 3 և 4-ը

Ուրմիա. Մ. Ձեզ թերթեր ուղարկուել են և ուղարկվում են ձեր ցոյց տուած հասցէով: Մեզ գրում են որ այդտեղ ունինք այնպիսի «ազնիւ և ազգասէր» մարդիկ, որոնք յ'օգուտ «Արմենիա» կոչւող թերթին, գողանում և ոչնչացնում են փոստից «Շաւիղի» և «Մշակի» համարներ. Տեղեկացէք փոստից:

Սպահան. Նոր-Ջուղայեցուն: Ձէք ստորագրում. երևի քահանայ էք, ձեր ցանցառաբանութիւնը այդ է ցոյց տալիս: Ձեր թղթակցութիւնը տպել չէ կարող և միայն մի պատասխան ունի, այն էլ ձեր բնաբանը.—«Ոչ կարէ ծառ չար, պտուղ բարի առնել»:

Արտօնատէր—Հրատարակիչ'
ԱՆԴՐԷԱՍ ԲԷԿՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

"ՄՇԱԿ"
ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻԶՈՒՄ
Տարեկան բաժանորդագինն է 10 ր. կէս տարուանը 6 ր.
Դուրս է գալիս շաբաթը 3 անգամ. հասցէ.
Tiflis (Russie) Rédaction «MSCHAK».

ՀԱՅՐԵՆԻՔ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է Կ. ՊՈԼՍՈՒՄ
Տարեկան բաժանորդագինն է օտար երկիրների համար 25 ֆրանկ.
Հասցէն' Rédaction «HAIRÉNIK» Galata, ancien local de la Banque Imp. Ottomane.
Constantinople (Turquie

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
[illegible]
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՐ[illegible]
Հրատարակութիւն «Մշակի» [illegible]
թեան
ԳԻՆՆ Է 20 ԿՈՊ.
Դիմել. Tiflis, Rédaction «Mschak»

Ով որ ուզում է ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ [illegible] կամ "ՇԱԼ" նամակադրոշմներ վաճառել, ուղղակի իւր ունեցածի ՆՄՈՅՇՆԵՐԻ ուղարկի [illegible] ԱՐԺԷՔԸ [illegible] առ պ. Հրանդ Յ. Մարիմեանց [illegible] հասցէ [illegible]
Marimian, The Imperial B[illegible]
Persia. Tauris.

„ՄՈՒՐՃ"
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ
Հրատ. Թիֆլիզում
Տարեկան բաժանո գ. 10 [illegible]
Հասցէ Rédaction «MOURTCH»
Tiflis (Russie)
Ուսումնա աններ[illegible] և աշակերտների համար' 8 ր.

„ՏԱՐԱԶ"
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
Բաժանորդագինն է' 6 րուբլի, արտասահմանից 10 րուբլի:
Հասցէ. Tiflis; Rédaction du journal «TARAZ»

„ԱՂԲԻՒՐ"
[illegible]
Բաժանորդագինն է' 3 ր. արտասահմանից 4 րուբլի.
Հասցէն Tiflis, Rédaction [illegible] Revue «AGBUR».

„L'ARMENIE"
JOURNAL POLITIQUE [illegible]
LITTÉRAIRE
Paraissant le 1re. de chaque mois à Londres.
Prix d'abonnement 18 fr. 75.
Adresse. Rédaction de «L'Arménie»
33 De Vere Gardens. 33
Londres. W.